

نقش سنج‌های کیفیت خدمات حسابداری بر نوسان بازده سهام

تاریخ دریافت: ۹۵/۷/۱۸

تاریخ پذیرش: ۹۶/۲/۱۳

محمدحسین ودیعی^۱

مصطفی فناده^۲

فائزه غلامی مقدم^۳

چکیده:

نوسان بازده سهام از مفاهیم بسیار با اهمیت حوزه حسابداری و مالی است. از طرفی، رویدادهای آشفته‌ساز در اقتصاد بین‌المللی موجب توجه بیش از پیش به اهمیت گزارشگری مالی معتبر می‌شود. در این میان ارزش کیفیت خدمات حسابداری پررنگ‌تر می‌نماید. هدف از اجرای این پژوهش ارزیابی تأثیر کیفیت حسابداری بر نوسان بازده سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. جهت تعیین کیفیت خدمات حسابداری از شش سنجه اقلام تعهدی اختیاری، تجدید ارائه صورت‌های مالی، تخصص حسابداری در صنعت، رتبه موسسه حسابداری، اندازه حسابداری و نوع حسابداری به عنوان شاخص‌های کیفیت حسابداری استفاده شده است. برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از رگرسیون چندگانه بهره گرفته شده است. نمونه مورد مطالعه ۲۲۸ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۸۹ الی ۱۳۹۳ می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد بین اقلام تعهدی اختیاری، تخصص حسابداری در صنعت، رتبه، اندازه و نوع حسابداری به عنوان سنج‌های کیفیت حسابداری با نوسان بازده سهام رابطه معناداری یافت نشد؛ ولی بین تجدید ارائه صورت‌های مالی با نوسان بازده سهام رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: کیفیت حسابداری، اقلام تعهدی اختیاری، تجدید ارائه صورت‌های مالی، تخصص حسابداری در صنعت، نوسان بازده سهام

۱- دانشیار گروه حسابداری دانشگاه فردوسی مشهد، ایران (نویسنده مسئول) MHVadeei@um.ac.ir

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه فردوسی مشهد، ایران

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه فردوسی مشهد، ایران

۱- مقدمه

حرفه حسابرسی نیز در جامعه مانند سایر حرف به تدریج تکامل یافته و به دلیل تغییرات مستمر در روش‌های حسابداری، پیوسته در حال تغییر است. تغییرات اخیر در نحوه گزارشگری حسابرس در جوامع پیشرفته صنعتی تا حد زیادی مربوط به عوامل تعیین‌کننده وظیفه و نقش حسابرسی است. بدون بررسی و ملاحظه این عوامل علت تغییرات در گزارشگری حسابرس، در هاله‌ای از ابهام باقی خواهد ماند. در کشور ایران نیز به علت این که در تعیین شکل و محتوای گزارش، اغلب از الگوهای کشورهای پیشرفته صنعتی استفاده می‌شود؛ در جهت رفع نارسایی‌ها، اولین گام تعیین استانداردهای ملی در کشور می‌باشد که این مهم (تدوین رهنمودها و استانداردهای حسابداری و حسابرسی) توسط سازمان حسابرسی عملی گردید و از ابتدای سال ۱۳۸۰ لازم‌الاجرا گردیده است. با جدایی مالکیت و مدیریت در شرکت‌های سهامی و شکل‌گیری رابطه نمایندگی، تضادمنافع بین مدیران و ذی‌نفعان خارجی شرکت ایجاد می‌شود. از آنجا که این تضادمنافع، ناقزینگی اطلاعات را به همراه خواهد داشت؛ به منظور کاهش هزینه‌های نمایندگی، گزارش‌های تهیه شده توسط مدیریت باید توسط اشخاصی مستقل و صاحب صلاحیت مورد بررسی و مذاقه قرار گیرد. از طرفی، ارزش حسابرسی به کیفیت حسابرسی بستگی دارد و کیفیت حسابرسی نیز به صلاحیت و استقلال حسابرسان وابسته است (نکوئی‌زاده و شهبازی، ۱۳۹۴). بنابراین حسابرسی صورت‌های مالی، از مهم‌ترین ابزارهای حصول اطمینان از شفافیت اطلاعات مالی شرکت‌ها به‌شمار می‌رود (کاسترلا، فرانسیس و لویز، ۲۰۰۴). مدیران به عنوان مباشران سهامداران به اهمیت صورت‌های مالی حسابرسی شده واقف‌اند و خواهان انجام حسابرسی باکیفیتی مطلوب توسط حسابرسان مستقل می‌باشند. مطالعات پیشین نشان می‌دهند که کیفیت حسابرسی و کیفیت افشاء، به طور بالقوه بیش سرمایه‌گذاری و کم سرمایه‌گذاری را کاهش می‌دهد و از این‌رو به افزایش کارآیی سرمایه‌گذاری منجر می‌شود. چندین سازوکار وجود دارد که نشان می‌دهد کیفیت حسابرسی می‌تواند چنین نقشی را ایفا کند. برای نمونه، کیفیت بالای صورت‌های مالی، عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران را کاهش و نقدینگی بازار سرمایه را افزایش می‌دهد. بدین ترتیب، کیفیت حسابرسی می‌تواند هزینه‌های تأمین مالی ناشی از انتخاب ناسازگار را کاهش دهد و همچنین تأمین مالی پروژه‌های بلندمدت و پروژه‌هایی با بازده بالا را تسهیل بخشد. مهم‌ترین مفاهیم در تصمیم‌گیری جهت گزینش سرمایه‌گذاری، ریسک و بازده می‌باشد. هر سهم و یا هر پرتفوی‌ای از سهام، اگر در فاصله خاصی از زمان خریداری، نگهداری و فروخته شود؛ بازده خاصی را نصیب دارنده آن می‌نماید که این بازدهی، شامل تغییر قیمت و منافع حاصل از مالکیت است (راعی و سعیدی، ۱۳۸۳). از سوی دیگر، بازده سهام در دوره‌های متفاوت، متغیر است و روند ثابت و یکنواختی را به همراه ندارد. بنابراین نوسان و تغییرپذیری، جزء لاینفک بازدهی سهام در طی زمان است. تغییرپذیری و نوسان بازده دوره‌های آتی سهام، سرمایه‌گذاری را با ریسک همراه می‌نماید. بنابراین سرمایه‌گذار همواره به دنبال کاهش ریسک و افزایش اطمینان بازدهی است (راعی، ۱۳۷۷).

سهام‌هایی با نوسان‌پذیری کم، عملکرد بهتری نسبت به سهام‌هایی با نوسان‌پذیری زیاد دارند. سهام‌هایی با نوسان‌پذیری کم، عملکرد عملیات قوی‌تری دارند؛ زیرا نوسان‌پذیری کم، دستیابی شرکت به سرمایه را بهبود می‌بخشد. سهام‌هایی که در دسته کمترین نوسان‌پذیری قرار دارند؛ به طور میانگین بازده آتی بالاتری را نسبت به سهام‌هایی که در سایر دسته‌های نوسان‌پذیری قرار دارند؛ به دست می‌آورند (بیکر، برادلی و ورگلر^۵، ۲۰۱۱). رفتارهای اقتصادی جامعه سرمایه‌گذار با استقبال یا روی گرداندن از برخی سهام، بر قیمت و بازده آن اوراق تأثیر می‌گذارد؛ در این راستا، مسأله اصلی این پژوهش بررسی تأثیر شاخص‌های کیفیت حسابرسی بر نوسان بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است و سعی می‌شود به این سؤال پاسخ داده شود که آیا کیفیت حسابرسی بالاتر موجب کاهش نوسان‌پذیری بازده سهام می‌گردد یا خیر.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

پس از سال‌ها پژوهش، در سال ۱۹۸۱ یک تعریف معمول از کیفیت حسابرسی توسط دی‌آنجلو^۶ به این صورت مطرح شده است: «سنجش و ارزیابی بازار از توانایی حسابرسی در کشف تحریف‌های بااهمیت و گزارش تحریف‌های کشف شده». بنابراین طبق تعریف دی‌آنجلو کیفیت حسابرسی، افزایش توانایی حسابرسی در کشف تحریف‌های حسابداری و ارزیابی توانایی و استقلال حسابرس توسط بازار است. دیوید سان و نئو^۷ در سال ۱۹۹۳ تعریف متفاوتی از کیفیت حسابرسی ارائه کردند؛ آن‌ها ابراز داشتند، کیفیت حسابرسی به توانایی حسابرس در کشف و بر طرف کردن تحریف‌های با اهمیت و دستکاری در سود خالص گزارش شده مربوط می‌شود. تیتمن و ترومن^۸ (۱۹۸۶) و بیٹی^۹ (۱۹۸۹) کیفیت حسابرسی را میزان صحت و درستی اطلاعاتی که بعد از حسابرسی در اختیار سرمایه‌گذاران قرار می‌گیرد، تعریف می‌کنند. همچنین کیفیت حسابرسی به عنوان احتمال این‌که صورت‌های مالی پس از رسیدگی حسابرس عاری از تحریف با اهمیت باشد؛ تعریف شده است (پالمروس^{۱۰}، ۱۹۸۸). داس و پاندیت^{۱۱} (۲۰۱۰) بر این نکته اشاره کرده‌اند که کیفیت حسابرسی، می‌تواند پیامدهایی چون افزایش کارایی سرمایه‌گذاری، قابلیت اتکاء اقلام تعهدی و کیفیت سود را داشته باشد. همانطور که از تعاریف مختلف کیفیت حسابرسی بر می‌آید؛ کیفیت حسابرسی به صورت مستقیم قابل مشاهده نیست. بنابراین پژوهشگران متغیر یا متغیرهایی را به عنوان جایگزین برای اندازه‌گیری آن در نظر می‌گیرند. این متغیرهای جایگزین هرکدام به مواردی توجه دارند. برخی از آن‌ها روی اقلام صورت‌های مالی تمرکز دارند؛ برای نمونه، تحریف‌های صورت‌های مالی

5 - Baker, Bradley and Wurgler

6 - DeAngelo

7 - Davidson and Neu

8 - Titman and Trueman

9 - Beatty

10 - Palmrose

11 - Das and Pandit

(کارسلو و ناگی^{۱۲}، ۲۰۰۴). برخی دیگر به افلام تعهدی توجه کرده‌اند (جانسون^{۱۳} و همکاران، ۲۰۰۲؛ چونگ^{۱۴}، ۲۰۰۵؛ چای و هونگ^{۱۵}، ۲۰۰۵؛ کری و سیمنت^{۱۶}، ۲۰۰۶؛ گل^{۱۷} و همکاران، ۲۰۰۷؛ کوهن^{۱۸} و همکاران، ۲۰۰۸؛ دیویس^{۱۹} و همکاران، ۲۰۰۹؛ آدرین^{۲۰} و همکاران، ۲۰۱۲). نوع گزارشات حسابرسی نیز به عنوان جایگزین دیگری در تحقیقاتی به کار گرفته شده است؛ برای نمونه، گایگر و راگوناندان^{۲۱} (۲۰۰۲) و رویز باربادیلو^{۲۲} و همکاران (۲۰۰۹). افزون بر این، در برخی پژوهش‌ها (گاش و مون^{۲۳}، ۲۰۰۵؛ علوی طبری و بشیری منش، ۱۳۹۲) از ضریب واکنش سود برای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی استفاده کرده‌اند (به نقل از حنیفه‌زاده، ۱۳۹۵). دسته‌ای از محققان هم به تجدید ارائه صورت‌های مالی به عنوان معیاری برای کیفیت حسابرسی پرداخته‌اند (مایرز^{۲۴} و همکاران، ۲۰۰۳). تجدید ارائه‌های مالی تردیدهایی را درباره درستکاری مدیریت، کفایت کنترل‌های داخلی شرکت، اثربخشی کمیته حسابرسی، اثربخشی استقلال حسابرس و نیز کیفیت حسابرسی مطرح می‌نماید (گلیسون^{۲۵}، ۲۰۰۸). برکناری حسابرس مستقل پس از گزارش تجدید ارائه مالی اقدام ملموسی است که شرکت‌ها برای بازگرداندن اعتماد بازار سرمایه و بهبود نظارت حسابرسی بر فرآیند گزارشگری مالی می‌توانند انجام دهند (لئو^{۲۶}، ۲۰۰۹). از آنجا که کیفیت حسابرسی قبل یا در حین انجام حسابرسی غیرقابل مشاهده است؛ شاخص‌های مختلفی برای نشان دادن کیفیت حسابرسی در تحقیقات معرفی شده‌اند. مهم‌ترین شاخص کمی اندازه‌گیری کیفیت حسابرس، اندازه حسابرس است که این دو با هم رابطه مستقیمی دارند، به طوری که هر چه اندازه حسابرس بزرگ‌تر باشد؛ کیفیت حسابرسی هم بالاتر خواهد بود. منظور از اندازه حسابرس، حسن شهرت حسابرس (نام تجاری) است. در نتیجه حسن شهرت حسابرس، اعتبار اطلاعات صورت‌های مالی افزایش یافته و لذا کیفیت حسابرسی بالاتر خواهد بود (وان‌تندلو و وانستراالین^{۲۷}، ۲۰۰۸؛ چن و همکاران،

-
- 12 - Carcello and Nagy
 - 13 - Johnson
 - 14 - Chong
 - 15 - AND Hong
 - 16 - Carey and Simnett
 - 17 - Gul
 - 18 - Cohen
 - 19 - Davis
 - 20 - Adrin
 - 21 - Geiger and Raghunandan
 - 22 - Ruiz Barbadylo
 - 23 - Ghosh and Moon
 - 24 - Myers
 - 25 - Gleason
 - 26 - Liu
 - 27 - Van Tendeloo and Vanstraelen

۲۰۰۵). از شاخص‌های کاربردی دیگر می‌توان به تخصص حسابرس در صنعت اشاره نمود؛ تحقیقات پیشین نشان می‌دهد حسابرسان متخصص صنعت، خدمات حسابری با کیفیت بالاتر ارائه می‌دهند (برای مثال کریشنان^{۲۸}، ۲۰۰۳). کند^{۲۹} (۲۰۰۸) تخصص حسابرس در صنعت را به این صورت تعریف می‌نماید: «تخصص حسابرس در صنعت شامل خلق ایده‌های سازنده جهت کمک (خلق ارزش افزوده) به صاحبکاران، همچنین فراهم نمودن دیدگاه‌ها و یا راهکارهای تازه برای برخی از موضوعاتی که صاحبکاران در صنایع مربوط به خود با آن مواجه‌اند، می‌شود». سهامداران نیز به دنبال کسب بازده سهام بالاتری هستند و بخش قابل‌توجهی از درآمد آن‌ها متکی به بازده سهام می‌باشد، لذا در انتخاب سرمایه‌گذاری خود به امتیاز کنترل کیفیت کسب شده موسسه حسابری شرکت سرمایه‌پذیر که از سوی جامعه حسابداران رسمی ارائه می‌شود، توجه وافری داشته و سعی می‌نمایند در شرکت‌هایی سرمایه‌گذاری کنند که توسط مؤسسات حسابری رسیدگی شده و در رتبه‌بندی جامعه حسابداران رسمی در دهک‌های بالاتری قرار گیرند (باقریان و حسن‌زاده، ۱۳۹۴). نوسان‌پذیری بازده سهام، یکی از موضوعات بحث‌برانگیز مالی است که در سال‌های اخیر مورد توجه محققان بازار سرمایه در بازارهای نوظهور قرار گرفته است (لداکیس^{۳۰}، ۲۰۰۴) دلیل این گرایش به ارتباط بین نوسان‌پذیری قیمت و به تبع آن بازده و تأثیر آن بر عملکرد بخش مالی و همچنین کل اقتصاد برمی‌گردد. از طرف دیگر، فایده‌مندی مطالعه نوسان‌پذیری بازده سهام از طرف سرمایه‌گذاران از این جهت است که آن‌ها نوسان‌پذیری بازده سهام را به عنوان معیاری از ریسک در نظر می‌گیرند و همچنین خط‌مشی‌گذاران بازار سرمایه می‌توانند از این معیار به عنوان ابزاری برای اندازه‌گیری میزان آسیب‌پذیری بازار سهام استفاده نمایند (ظفر، یورج و دورانی^{۳۱}، ۲۰۰۸). از آنجایی که شرکت‌های در حال توسعه با مشکلات عدم تقارن اطلاعاتی و هزینه‌های نمایندگی زیادی مواجه‌اند، مدیران برای انعکاس تصویر مطلوب از آینده شرکت به سرمایه‌گذاران از مکانیزم‌های نامحسوسی از جمله اقلام تعهدی اختیاری استفاده می‌کنند. سرمایه‌گذاران نیز سهام شرکت را متناسب با آن قیمت‌گذاری نموده در نتیجه اقلام تعهدی اختیاری با بازده سهام همبستگی زیادی داشته و در شرکت‌های با رشد بالا، بیشتر قیمت‌گذاری می‌شوند (رابین و وو^{۳۲}، ۲۰۱۵).

در زمینه اهمیت کیفیت حسابری و نقش آن در بازار سرمایه پژوهش‌های متعددی انجام شده است. سو، ژائو و ژو^{۳۳} (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی چگونگی درک سرمایه‌گذاران از کیفیت گزارش‌های مالی حسابری شده توسط حسابرسان با دوره تصدی طولانی پرداخته‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است که هر چقدر دوره تصدی طولانی‌تر باشد؛ نوسان قیمت سهام نیز بالاتر خواهد

28 - Krishnan

29 - Kend

30 - Leledakis

31 - Zafar, Urooj and Durrani

32 - Robin and Wu

33 - Su, Zhao and Zhou

بود. کالین و خان^{۳۴} (۲۰۱۳) در پژوهش خود، به بررسی کیفیت اطلاعات حسابداری و تأخیر در اثرگذاری این اطلاعات بر قیمت سهام و رابطه آن با بازده آتی سهام پرداختند. آنان بیان کردند که هر چه کیفیت حسابداری کاهش پیدا کند، میزان ارتباط و قابل اتکا بودن آن کاهش پیدا می‌کند و به دنبال آن، دقت پیش‌بینی جریان‌های نقدی و بازده، برای سرمایه‌گذاران کاهش می‌یابد. هسی، یانگ و چو^{۳۵} (۲۰۱۱) با بررسی تأثیر نوع گزارش حسابرس بر رفتار قیمت سهام در شرکت‌های پذیرفته در بورس کشور تایوان به این نتیجه رسیدند که در تاریخ‌های نزدیک به انتشار گزارش حسابداری غیرمقبول برای سرمایه‌گذاران بازده منفی ایجاد می‌گردد. بنابراین، آن‌ها نتیجه گرفتند که نوع گزارش حسابداری بر رفتار قیمت سهام تأثیر دارد و به سرمایه‌گذاران توصیه کردند که از خرید سهام با بازده منفی خودداری کنند؛ زیرا گزارش حسابداری آن غیرمقبول است.

بوهل، برزسینکی و ویلفلینگ^{۳۶} (۲۰۰۹) درباره رابطه میان سرمایه‌گذاران نهادی و نوسان‌پذیری بازده سهام تحقیق کردند. یافته‌های آن‌ها حاکی از آن است افزایش مالکیت سرمایه‌گذاران نهادی اثر مثبت‌کنندگی بر نوسان‌پذیری بازده سهام دارد، چرا که آنان قیمت سهام را به سرعت با اطلاعات جدید تنظیم کرده، باعث کارآتر شدن بازار سهام می‌گردند.

کر، گوآی و راستیکاس^{۳۷} (۲۰۰۶) درباره نوسان‌پذیری بازده سهام تحقیق کرد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که سهام‌هایی با نوسان‌پذیری کم عملکرد عملیات قوی‌تری دارند زیرا نوسان‌پذیری کم، دستیابی شرکت به سرمایه را بهبود می‌بخشد.

ورچنکو^{۳۸} (۲۰۰۲) رابطه بازده سهام و نوسانات بازده سهام را با استفاده از داده‌های شاخص کل بازارهای مختلف مورد بررسی قرارداد. وی باتوجه به حالات غیرمتمقارن نوسانات سهام و تفکیک نوسانات قابل پیش‌بینی و غیرقابل پیش‌بینی، آزمون‌های خود را با استفاده از الگوی گارچ‌نمایی انجام داد. در این مطالعه، رابطه بازده سهام و نوسانات شرطی سهام مورد بررسی قرار گرفت. تنها در نیمی از آن‌ها رابطه مثبت نوسانات، پیش‌بینی شده و بازده تأیید گردیده است. درحالی که در همه بازارهای مورد آزمون، نوسانات پیش‌بینی نشده سهام تأثیر منفی و معنی‌دار بر میزان بازده سهام داشته است.

نکوئی‌زاده و شهبازی (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی تأثیر کیفیت حسابداری بر تغییرات بازده سهام و حجم معاملات شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. یافته‌ها نشان داد که بین دوره تصدی حسابرس با بازده و حجم معاملات سهام رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.

موسوی شیری و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای به بررسی رابطه بین کیفیت افشای اطلاعات

34 - Callen and Khan

35 - Hsu, Young and Chu

36 - Bohl, Brzeszczyński and Wilfing

37 - Core, Guay and Rusticus

38 - Verchenko

حسابداری و نوسان بازده سهام پرداختند. یافته‌های پژوهش آن‌ها حاکی از آن است که بین کیفیت افشاء اطلاعات و نوسان پذیری بازده سهام رابطه منفی و معنی داری وجود دارد.

سجادی، رشیدی‌باغی و شیرعلی‌زاده (۱۳۹۳) به پیش‌بینی ارتباط بین بازده سهام و عدم تقارن اطلاعاتی با استفاده از شبکه‌های عصبی مصنوعی پرداختند. یافته‌های آنان بیانگر وجود ارتباط معنادار بین عدم تقارن اطلاعاتی و بازده سهام می‌باشد.

مشایخ و حراف عموقین (۱۳۹۰) در پژوهشی تحت عنوان «رابطه اندازه شرکت با نوسانات بازده سهام در شرایط مختلف بازار»، به بررسی و تعیین تأثیر برخی از متغیرهای ریسک بر بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که بین اندازه شرکت و نوسانات بازده سهام هنگامی که شرایط بازار در نظر گرفته نمی‌شود، رابطه مثبت و معنی‌دار (ضعیف) وجود دارد.

فخاری و طاهری (۱۳۸۹) در تحقیق خود به بررسی رابطه بین سرمایه‌گذاری نهادی و نوسان‌پذیری بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. یافته‌ها نشان داد که حضور سرمایه‌گذاران نهادی موجب افزایش نظارت بر عملکرد مدیران شده، از عدم تقارن اطلاعاتی می‌کاهد و نهایتاً با افزایش درصد مالکیت این گروه از سهامداران، از نوسان‌پذیری بازده سهام کاسته می‌شود.

خواجوی و همکاران (۱۳۸۸) به بررسی روابط تجربی بین بازده سهام، تغییر بازده و حجم معامله پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد اطلاع از متغیر بازده سهام و حجم معامله تا حد اندکی به پیش‌بینی متغیر دیگر کمک می‌کند. نتایج پژوهش نشان‌دهنده وجود رابطه همزمان بین تغییر بازده و حجم معامله است. افزون بر این مشخص شد که تغییر بازده، دارای محتوای اطلاعاتی در مورد حجم معاملات آتی است.

لذا باتوجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش و به منظور دستیابی به اهداف پژوهش، شش فرضیه به شرح زیر تدوین شده است. لازم به توضیح است در حالت کلی و بر اساس مبانی پژوهش، انتظار داریم تا کیفیت حسابداری بیشتر موجب کاهش نوسان بازده سهام در شرکت‌ها گردد؛ فلذا رابطه منفی و معناداری بین دو متغیر انتظار داریم. اما از آن‌جا که متغیرهای بالابودن ارقام تعهدی اختیاری، تجدید ارائه صورت‌های مالی و رتبه موسسه حسابداری به معنای کیفیت حسابداری پایین‌تر می‌باشد؛ فرضیه‌های اول، دوم و چهارم به صورت مثبت و فرضیه‌های سوم، پنجم و ششم به صورت منفی درج شده است.

فرضیه اول: رابطه مثبت و معناداری میان ارقام تعهدی اختیاری و نوسان بازده سهام وجود دارد.
فرضیه دوم: رابطه مثبت و معناداری میان تجدید ارائه صورت‌های مالی و نوسان بازده سهام وجود دارد.

فرضیه سوم: رابطه منفی و معناداری میان تخصص حسابرس در صنعت و نوسان بازده سهام وجود دارد.

فرضیه چهارم: رابطه مثبت و معناداری میان رتبه موسسه حسابداری و نوسان بازده سهام وجود

دارد.

فرضیه پنجم: رابطه منفی و معناداری میان اندازه حسابرس و نوسان بازده سهام وجود دارد.
فرضیه ششم: رابطه منفی و معناداری میان نوع حسابرس و نوسان بازده سهام وجود دارد.

۳- روش پژوهش

پژوهش حاضر کاربردی می‌باشد؛ هدف پژوهش کاربردی، توسعه دانش کاربردی در زمینه خاص است. از سوی دیگر، از لحاظ ماهیت و روش، توصیفی- علی است. اجرای پژوهش‌های توصیفی صرفاً برای شناخت بیشتر شرایط موجود یا به منظور یاری رساندن به فرآیند تصمیم‌گیری می‌باشد. با توجه به دسته‌بندی‌های مختلف پژوهش‌های توصیفی، پژوهش حاضر از نوع همبستگی خواهد بود. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های پژوهش از «آنالیز رگرسیون چندگانه» استفاده شده است. به منظور انجام پژوهش، داده‌های کمی مورد نیاز از صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت‌ها و سایر گزارش‌های مالی آن‌ها و همچنین نرم افزار ره‌آورد نوین استخراج شده است. داده‌ها پس از جمع‌آوری در صفحه گسترده اکسل، تلخیص و طبقه‌بندی شده و در نهایت با استفاده از نرم‌افزارهای اقتصادسنجی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

۴- جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری مورد مطالعه این پژوهش، تمام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۵ ساله (سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳) بوده است. همچنین برای همگن کردن جامعه انتخابی از بین شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران، اعضای جامعه آماری این پژوهش بایستی شرایط ذیل را داشته باشند:

جز صنایع واسطه‌گری‌های مالی و پولی، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، شرکت‌های بیمه و صندوق‌های سرمایه‌گذاری نباشند.

اطلاعات مالی و مدیریتی آن‌ها طی بازه زمانی ۱۳۸۹ الی ۱۳۹۳ موجود باشد.

شرکت مورد نظر طی سال‌های ۱۳۸۹ الی ۱۳۹۳ در بورس اوراق بهادار تهران موجود و تغییر سال مالی نداده باشد.

با در نظر گرفتن محدودیت‌های بالا، ۲۲۸ شرکت به عنوان نمونه آماری انتخاب شده است.

۵- مدل و متغیرهای پژوهش

در این پژوهش برای بررسی تأثیر سنجده‌های کیفیت خدمات حسابرسی بر نوسان بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از مدل رگرسیون چندگانه به شرح زیر استفاده شده است:

$$VSR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 DAC_{i,t} + \beta_2 FR_{i,t} + \beta_3 A SPEC_{i,t} + \beta_4 A Rank_{i,t} + \beta_5 A Size_{i,t} + \beta_6 A Type_{i,t} + \beta_7 Size_{i,t} + \beta_8 Growth_{i,t} + \beta_9 Profit_{i,t} + \beta_{10} A Busy_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

که در آن:

نوسان بازده سهام (VSR^{39}): احتمال وقوع بازده واقعی به غیر از آنچه که انتظار می‌رود را، نوسان بازده سهام یا همان ریسک سرمایه‌گذاری تعریف می‌کنیم (راعی و تلنگی، ۱۳۸۳). معیارهای مختلفی نظیر انحراف معیار، ضریب بتا، اهرم مالی و غیره برای سنجش ریسک وجود دارد. در این پژوهش نوسان بازده سهام با انحراف معیار بازده روزانه سنجیده شده است.

اقدام تعهدی اختیاری (DAC): در پژوهش‌های مختلف، از مدل‌های متفاوتی جهت سنجش اقدام تعهدی بهره گرفته شده است. در این پژوهش برای اندازه‌گیری کیفیت حسابداری از مدل تعدیل شده جونز (ارائه شده به وسیله دچو، اسلون و سویینی^{۴۰}، ۱۹۹۵) استفاده شده که به شرح زیر است:

$$TAC_{it} / TA_{i,t-1} = a_0j(1/TA_{i,t-1}) + a_1j(\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}) / TA_{i,t-1} + a_2j(PPE_{it} / TA_{i,t-1}) + \varepsilon_{it}$$

TAC_{it} : جمع اقدام تعهدی (سود قبل از اقدام غیرمترقبه منهای جریان‌های نقدی عملیاتی) در سال t برای شرکت تحت مطالعه i

$TA_{i,t-1}$: جمع دارایی‌ها در سال $t-1$ برای شرکت تحت مطالعه i

ΔREV_{it} : تغییرات درآمد طی سال $t-1$ تا t برای شرکت تحت مطالعه i

ΔREC_{it} : تغییرات حساب‌ها و اسناد دریافتی طی سال $t-1$ تا t برای شرکت تحت مطالعه i

PPE_{it} : مبلغ ناخالص اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات در سال t برای شرکت تحت مطالعه i

ε_{it} : مجموع خطای رگرسیون، فرض بر این است که به صورت مقطعی ناهمبسته و دارای توزیع نرمال با میانگین صفر هستند. سپس این ضرایب برآوردی حاصل از رگرسیون‌های شرکت تحت مطالعه برای برآورد میزان اقدام تعهدی مدیریت شده برای هر شرکت نمونه از طریق کسر نمودن اقدام تعهدی مدیریت نشده از جمع اقدام تعهدی بدست می‌آید.

تجدید ارائه صورت‌های مالی^{۴۱} (FR): ارائه مجدد و مستمر اقدام در دوره‌های پی در پی و رواج آن میان شرکت‌ها، به اعتبار صورت‌های مالی آسیب می‌رساند و موجب تخصیص و توزیع ناکارآمدتر و کاهش اعتماد مردم به بازارهای سرمایه می‌گردد (بهارمقدم و دولت‌آبادی، ۱۳۹۱). یکی از دلایل تجدید ارائه صورت‌های مالی، موارد ناشی از کیفیت حسابداری صورت‌های مالی می‌باشد که هر اندازه کیفیت و میزان شناخت حسابرسان از فعالیت صاحبکار بیشتر باشد؛ احتمال تجدید ارائه صورت‌های مالی در سال‌های آتی کمتر می‌گردد (ساعی و همکاران، ۱۳۹۲). در این پژوهش، تجدید ارائه صورت‌های مالی با استفاده از درصد تغییرات در سود شرکت محاسبه می‌شود.

تخصص حسابرسان در صنعت (A SPEC): در این تحقیق با توجه به تحقیقات پالمروس (۱۹۸۸)، فورمن^{۴۲} (۲۰۰۶)، تخصص حسابرسان را بر اساس روش سهم بازار اندازه گرفته شده است. برای تعیین

39 - Volatility of stock returns

40 - Dechow, Sloan & Sweeney

41 - Financial Restatement

42 - Fureman

حسابرسان متخصص با استفاده از این روش در ابتدا با استفاده از فرمول زیر، سهم بازار موسسه حسابرسی در صنایع مختلف به دست می‌آید.

$$IMS_{ik} = \frac{\sum_{j=1}^I Sales_{ijk}}{\sum_{i=1}^I \sum_{j=1}^I Sales_{ijk}}$$

IMS: سهم بازار در صنعت عبارت است از درآمد فروش صاحبکاران موسسه حسابرسی i در صنعت k تقسیم بر درآمد فروش تمام صاحبکاران در صنعت k . با پیروی از سان و لئو^{۴۳} (۲۰۱۲) و اعتمادی و همکاران (۱۳۸۸) در ادامه کار با مرتب کردن این مقادیر و مقایسه آن با نقطه برش تعریف شده (۱/۲ * تعداد شرکت‌های موجود در صنعت/۱) در روش سهم بازار حسابرسان متخصص تعیین می‌شوند. در صورت متخصص بودن حسابرس، متغیر AE مقدار یک و در غیر این صورت مقدار صفر را می‌پذیرد. رتبه موسسه حسابرسی (A Rank): اگر رتبه موسسه حسابرسی بر اساس رتبه بندی بورس، الف باشد؛ یک در غیر این صورت صفر است.

اندازه حسابرس (A Size): نسبت فروش صاحبکاران موسسه حسابرسی به کل فروش. نوع حسابرس (A Type): به پیروی از اکالی^{۴۴} (۲۰۱۴) و احمدی و جمالی (۱۳۹۲) متغیر برای شرکت‌هایی که توسط سازمان حسابرسی مورد رسیدگی قرار گرفته‌اند؛ یک و برای شرکت‌هایی که توسط سایر مؤسسات حسابرسی مورد رسیدگی قرار گرفته‌اند، صفر درج شده است.

متغیرهای کنترلی:

اندازه شرکت (Size): لگاریتم طبیعی کل فروش شرکت.
 نرخ رشد شرکت (Growth): تغییر فروش سال جاری نسبت به سال گذشته تقسیم بر فروش سال گذشته.
 سوددهی (Profit): اگر شرکت سود داشته باشد یک در غیر این صورت صفر.
 تراکم کار حسابرس (Busy): اگر پایان دوره مالی شرکت پایان اسفند ماه باشد یک در غیر این صورت صفر.

۶- یافته‌های پژوهش

۶-۱- آمار توصیفی

نتایج آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول شماره (۱) ارائه شده است که بیانگر پارامترهای توصیفی مجزا برای هر متغیر است. مهم‌ترین شاخص مرکزی میانگین است که بر اساس جدول

43 - Sun and Liu

44 - Okolie

شماره (۱)، میانگین (انحراف معیار) متغیر ارقام تعهدی اختیاری ۰/۰۰۰- (۲۳۳/۴۳۱) است. میانگین (انحراف معیار) متغیر تجدید ارائه صورت‌های مالی نیز ۰/۶۴- (۱۶/۲۴۲) است. این نشان می‌دهد که تقریباً ۶۴٪ شرکت‌های مورد مطالعه اقدام به تجدید ارائه صورت‌های مالی می‌نمایند. میانگین (انحراف معیار) متغیر تخصص حسابرس در صنعت نیز ۰/۲۹ (۰/۴۵) است. میانگین (انحراف معیار) متغیر رتبه موسسه حسابرسی نیز تقریباً ۰/۵۹ (۰/۴۹) است. همچنین میانگین (انحراف معیار) متغیر نوع حسابرس شرکت‌های نمونه که یکی دیگر از شاخص‌های اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی نیز می‌باشد، ۰/۲۲ (۰/۴۱) می‌باشد. این نشان می‌دهد که به طور متوسط تقریباً ۲۲٪ شرکت‌های نمونه توسط سازمان حسابرسی مورد رسیدگی قرار گرفته‌اند.

جدول شماره (۱) - نتایج آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیرهای پژوهش	نوع متغیر	کمینه	میانگین	بیشینه	میانه	انحراف معیار
نوسان بازده سهام	وابسته	۰	۰/۰۳۹	۱/۰۸۲	۰/۰۳۰	۰/۰۴۸
ارقام تعهدی اختیاری	مستقل	-۳۹۳۶/۱۳۵	۰	۵۷۷۰/۴۶۳	۶/۴۹۸	۲۳۳/۴۳۱
تجدید ارائه صورت‌های مالی	مستقل	-۲۹۹/۸۳۹	-۰/۶۴۴	۱۵۳/۵۸۸	۰	۱۶/۲۴۲
تخصص حسابرس در صنعت	مستقل	۰	۰/۲۹۰	۱	۰	۰/۴۵۴
رتبه موسسه حسابرسی	مستقل	۰	۰/۵۸۷	۱	۱	۰/۴۹۲
اندازه حسابرس	مستقل	۰	۱۱/۱۲۶	۴۵/۳۵۱	۱/۰۴۲	۱۸/۴۴۶
نوع حسابرس	مستقل	۰	۰/۲۱۸	۱	۰	۰/۴۱۳
اندازه شرکت	کنترلی	۴/۳۶۹	۱۳/۱۴۵	۱۹/۱۵۹	۱۳/۰۱۰	۱/۷۶۰
رشد شرکت	کنترلی	-۱۰/۵۹۸	۰/۹۸۵	۵۷۱/۶۶۳	۰/۱۸۲	۱۷/۲۹۴
سوددهی شرکت	کنترلی	۰	۰/۹۳۳	۱	۱	۰/۲۵۱
تراکم کاری حسابرس	کنترلی	۰	۰/۸۰۷	۱	۱	۰/۳۹۵

۶-۲- برآورد ارقام تعهدی اختیاری به عنوان شاخص کیفیت حسابرسی

الگوی رگرسیونی جهت مدل تعدیل شده جونز برای شرکت‌های نمونه برازش داده شد. پیش از تخمین مدل، آزمون‌های چاو، هاسمن و بروش‌یاگان جهت تعیین روش تخمین داده‌های ترکیبی انجام شد که نتایج آزمون‌ها از روش اثرهای تصادفی برای تخمین داده‌های ترکیبی پژوهش حمایت کرد. آمارها و سطح معناداری حاصل از آزمون‌های مذکور در قسمت پایینی جدول (۲) درج شده است.

جدول شماره (۲) نتایج آزمون مدل جونز تعدیل شده برای محاسبه ارقام تعهدی اختیاری

سطح معناداری	مقدار آماره t	مقدار ضرایب	متغیرهای پژوهش
۰/۰۰۴	-۲/۹۱۴	-۴۴/۷۴۴	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۶/۰۵۵	۱۶۱۷۴۵/۷	$\frac{1}{TA_{i(t-1)}}$
۰/۰۰۰	۱۰۷/۱۱۶	۰/۹۵۷	$\frac{\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}}{TA_{i(t-1)}}$
۰/۰۰۰	۲۰/۸۲۴	۳۴/۰۹۱	$\frac{PPE_{it}}{TA_{i(t-1)}}$
۰/۹۲۲	ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۹۲۳	ضریب تعیین
۰/۰۰۰	سطح معناداری F	۴۵۱۳/۳۴۰	مقدار F
۰/۰۰۸	سطح معناداری آزمون بروش - پاگان	۷/۰۵۵	آماره آزمون بروش - پاگان
۰/۰۰۰	سطح معناداری آزمون چاو	۳۳۶/۶	آماره آزمون چاو
۰/۹۹۹	سطح معناداری آزمون هاسمن	۰/۰۰۰	آماره آزمون هاسمن

باتوجه به آماره F به دست آمده و سطح معناداری آن (۰/۰۰۰) می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵ درصد الگوی پژوهش معنادار است. میزان ضریب تعیین برابر با ۰/۹۲۳ است یعنی در حدود ۹۲ درصد از تغییرات مربوط به ارقام تعهدی اختیاری توسط تفاضل تغییرات درآمد و تغییرات حساب‌های دریافتی و اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات تبیین می‌گردد. همچنین مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰/۹۲۲ می‌باشد که اختلاف چندانی با ضریب تعیین نداشته و نشان‌دهنده عدم وجود رگرسیون کاذب می‌باشد.

□ برآورد مدل پژوهش

از آزمون بروش - پاگان برای آزمودن واریانس ناهمسانی در مدل‌های رگرسیون خطی استفاده می‌شود که وابستگی واریانس جملات پسماند به دست آمده از رگرسیون خطی به مقادیر متغیرهای توضیح‌دهنده مدل، مورد بررسی قرار می‌گیرد. جهت انجام این آزمون، واریانس ناهمسانی مدل با فرض واریانس همسانی تخمین زده شده و مجذور جملات پسماند روی متغیرهای توضیح‌دهنده رگرسیون به دست می‌آید. با استفاده از معادله رگرسیونی ارتباط معنادار میان جملات پسماند و متغیرهای توضیح‌دهنده مورد آزمون قرار گرفته است. از آزمون چاو نیز به منظور انتخاب تخمین مدل به روش حداقل مربعات تلفیقی یا حداقل مربعات متغیر موهومی استفاده می‌شود. نتایج آزمون چاو و بروش - پاگان به ترتیب بیانگر برتری الگوهای اثرات ثابت و تصادفی بر الگوی اثرات مشترک می‌باشند

که به منظور انتخاب الگوی مناسب از بین الگوهای اثرات ثابت و تصادفی، از آزمون هاسمن استفاده شده است. نتایج آزمون هاسمن بیانگر رد فرضیه صفر مبنی بر برتری الگوی اثرات تصادفی بر الگوی اثرات ثابت است. بنابراین، الگوی مناسب برای برآورد مدل مورد بررسی، الگوی اثرات تصادفی است.

جدول شماره (۳): آزمون بروش - پاگان^{۴۵} (ضریب لاگرانژ^{۴۶})

گروه فرضیه	نوع	آماره بروش	سطح معناداری	نتیجه
فرضیه اول تا ششم	مقاطع (شرکت‌ها)	۹/۱۲۲	۰/۰۰۲	شرکت‌ها (سال‌ها) به صورت جدا یا به صورت همزمان اثر گذارند.
	زمان (سال‌ها)	۰/۰۱۳	۰/۹۰۹	
	هر دو	۹/۱۳۵	۰/۰۰۲	

۶-۲-۱- آزمون چاو (F لیمر) و هاسمن
 باتوجه به نتایج جدول ۲، مدل خاصیت پانل‌پذیری داشته؛ به همین دلیل اثرات ثابت و تصادفی متغیرهای وابسته را از نظر قدرت توضیح‌دهندگی باید از نظر آزمون هاسمن مشخص نمود.

جدول شماره (۴): آزمون چاو برای انتخاب مدل مناسب

نتیجه	آزمون چاو یا F لیمر			
	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار	آزمون اثرات
مدل با اثرات ثابت یا تصادفی	۰/۰۰۱	۲۲۷ و ۸۸۷	۱/۳۶۶	مقدار F
	۰/۰۰۰	۲۳۱	۳۴۳/۶۳۷	مقدار کای-دو

برای انجام آزمون هاسمن ابتدا مدل را به صورت اثر تصادفی تخمین زده و سپس آزمون هاسمن انجام می‌شود. نتایج آزمون هاسمن در نگاره شماره (۵) آمده حاکی از عدم تأیید اثرات تصادفی در برابر اثرات ثابت است.

جدول شماره (۵) نتایج آزمون هاسمن

آزمون اثرات	مقدار	سطح معناداری	نتیجه
مقدار کای-دو	۱۹/۷۰۵	۰/۰۰۳	مدل با اثرات ثابت

45 - Breusch-Pagan

46 - Lagrang Multiplier

۶-۲-۲- نتایج آزمون رگرسیون چندگانه برای مدل پژوهش

در جدول ۵ مدل با اثرات ثابت برآورد شده است. سطح معناداری F برابر با ۰/۰۰۳ است و این مقدار نشان می‌دهد که مدل در حالت کلی معنادار است. ضریب تعیین برابر با ۰/۲۶۶ است یعنی در حدود ۲۷ درصد از تغییرات نوسان بازده سهام شرکت توسط متغیرهای اقلام تعهدی اختیاری، تجدید ارائه صورت‌های مالی، تخصص حسابرسي در صنعت، رتبه موسسه حسابرسي، اندازه حسابرسي، نوع حسابرسي و متغیرهای کنترلی، تبیین می‌شود. مقدار آماره دوربين واتسون برابر با ۲/۳۵۵ شده است. از آنجایی که این عدد نزدیک به ناحیه بحرانی ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، نشان‌دهنده آن است که بین باقی‌مانده‌ها، خودهمبستگی وجود ندارد.

جدول شماره (۶) نتایج آزمون رگرسیون چندگانه برای مدل پژوهش

متغیرهای پژوهش	مقدار ضرایب	مقدار آماره t	سطح معناداری	عامل افزایش واریانس
مقدار ثابت	-۰/۰۰۸	-۰/۴۸۸	۰/۶۲۵	---
اقلام تعهدی اختیاری	-۰/۰۰۰	-۰/۹۶۵	۰/۳۳۵	۱/۰۸۴
تجدید ارائه صورت‌های مالی	۰/۰۰۰	۲/۳۲۶	۰/۰۲۰	۱/۰۰۷
تخصص حسابرسي در صنعت	-۰/۰۰۳	-۰/۴۰۵	۰/۶۸۵	۲/۳۶۶
رتبه موسسه حسابرسي	۰/۰۰۲	۰/۳۰۳	۰/۷۶۲	۱/۳۴۱
اندازه حسابرسي	۰/۰۰۰	۰/۶۶۴	۰/۵۰۷	۸/۱۷۱
نوع حسابرسي	-۰/۰۳۰	-۱/۱۴۶	۰/۲۵۲	۶۰۷/۵
اندازه شرکت	۰/۰۰۴	۲/۶۳۱	۰/۰۰۹	۱/۱۳۳
رشد شرکت	۰/۰۰۰	۲/۸۰۱	۰/۰۰۵	۱/۰۱۵
سوددهی شرکت	-۰/۰۰۲	-۱/۵۴۵	۰/۱۲۳	۱/۰۶۸
تراکم کاری حسابرسي	-۰/۰۰۱	-۰/۲۴۹	۰/۸۰۴	۱/۰۴۴
ضریب تعیین	۰/۲۶۶		مقدار F	۱/۳۲۲
آماره دوربين واتسون	۲/۳۵۵		سطح معناداری F	۰/۰۰۰

باتوجه به آماره F به دست آمده و سطح معناداری آن (۰,۰۰) می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵ درصد الگوی پژوهش معنادار است. میزان ضریب تعیین برابر با ۰/۲۶۶ است یعنی در حدود ۲۷ درصد از تغییرات مربوط به نوسان بازده سهام توسط شاخص‌های کیفیت حسابرسي و متغیرهای کنترل معرفی شده تبیین می‌گردد. سطح معناداری متغیرهای مستقل پژوهش، یعنی شاخص‌های

کیفیت حسابرسی به ترتیب برای سنجه‌های اقلام تعهدی اختیاری، تجدید ارائه صورت‌های مالی، تخصص حسابرس در صنعت، رتبه موسسه حسابرسی، اندازه حسابرس و نوع حسابرس برابر با ۰/۳۳۵، ۰/۱۰۲۰، ۰/۶۸۵، ۰/۷۶۲، ۰/۵۰۷ و ۰/۲۵۲ می‌باشد. با توجه به اینکه سطح معناداری صرفاً در شاخص تجدید ارائه صورت‌های مالی زیر ۰/۵ بوده، تنها این دو متغیر بر نوسان بازده سهام اثرگذار خواهند بود. علامت ضریب متغیر تجدید ارائه صورت‌های مالی مثبت (+) می‌باشد که نشان از اثر مثبت و معنادار شاخص کیفیت حسابرسی بر نوسان بازده سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارد. به عبارت بهتر با افزایش میزان تجدید ارائه صورت‌های مالی، بازده سهام شرکت‌ها نوسان بیشتری را به دنبال خواهند داشت. بنابر یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش، صرفاً فرضیه دوم پژوهش مبنی بر وجود رابطه معنادار مثبت میان تجدید ارائه صورت‌های مالی با نوسان بازده سهام مورد تأیید قرار می‌گیرد و فرضیه‌های اول، سوم، چهارم، پنجم و ششم این پژوهش مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

۷- نتیجه‌گیری

هدف از انجام این تحقیق، بررسی نقش سنجه‌های کیفی حسابرسی بر نوسان بازده سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به منظور ارائه پاسخی مناسب جهت علاقه‌مندان و ذی‌نفعانی که متمایل به دانستن تأثیر معیارهای کیفیت حسابرسی بر شرکت‌ها، بخصوص نوسانات بازده سهام می‌باشند. در این پژوهش از شش سنجه اقلام تعهدی، تجدید ارائه صورت‌های مالی، تخصص حسابرس در صنعت، رتبه موسسه حسابرسی، اندازه حسابرس و نوع حسابرس به عنوان معیارهای کیفیت حسابرسی استفاده شده است. همانطور که در بخش قبلی مشخص شد، رابطه مثبت و معناداری بین تجدید ارائه صورت‌های مالی و نوسان بازده سهام وجود دارد لذا فرضیه دوم پژوهش تأیید شده است، بدین معنا که تجدید ارائه صورت‌های مالی موجب افزایش نوسان بازده سهام شرکت‌ها می‌شود. به گفته دیگر، هر چه سطح بالاتری از کیفیت حسابرسی را داشته باشیم؛ میزان نوسان بازده سهام کمتر خواهد بود. این یافته‌ها با نتیجه تحقیق انجام شده توسط کالین و خان (۲۰۱۳) همخوانی دارد ولی با یافته‌های کاسترلا و همکاران (۲۰۰۴) مطابقت ندارد. در آزمون فرضیه‌های اول، سوم، چهارم، پنجم و ششم که هر یک به ترتیب رابطه بین اقلام تعهدی اختیاری، تخصص حسابرس در صنعت، رتبه موسسه حسابرسی، اندازه حسابرس و نوع حسابرس با نوسان بازده سهام را مورد بررسی قرار دادند، رابطه معناداری دیده نشده است، به گفته دیگر، نوسان بازده سهام تحت تأثیر معیارهای فوق قرار ندارد. این نتایج با یافته‌های فورمن (۲۰۰۶) و داس و پاندیت (۲۰۱۰) مطابقت ندارد.

در فرآیند تحقیق علمی، مجموعه شرایط و مواردی وجود دارد که خارج از کنترل محقق می‌باشد، ولی به طور بالقوه می‌تواند نتایج تحقیق را تحت تأثیر قرار دهد. محدودیت‌های این تحقیق به شرح زیر بوده است:

در این تحقیق برای محاسبه کیفیت حسابرسی از اقلام تعهدی اختیاری، تجدید ارائه صورت‌های

مالی، تخصص حسابرس در صنعت، رتبه موسسه حسابرسی، اندازه حسابرس و نوع حسابرس به عنوان شاخص‌های کیفیت حسابرسی استفاده شده است. استفاده از شاخص‌های دیگر برای محاسبه کیفیت حسابرس ممکن است بر نتیجه تحقیق اثرگذار باشد. با توجه به استفاده از داده‌های مالی حسابرسی شده، طبیعی است که کیفیت نتایج این پژوهش تحت تأثیر کیفیت حسابرسی صورت‌های مالی قرار گیرد.

از آنجا که تجدید ارائه صورت‌های مالی موجب نوسان بازده سهام می‌شود، ریسک سرمایه‌گذاری افزایش یافته فلذا تصمیم‌گیری اهمیت می‌یابد. از این رو به تهیه‌کنندگان گزارشات و صورت‌های مالی پیشنهاد می‌گردد تا در تهیه صورت‌های مالی دقت نظر کافی را داشته باشند تا تجدید ارائه صورت‌های مالی که عمدتاً در اثر اصلاح اشتباهات صورت می‌گیرد، به حداقل برسد. افزون بر این، به سازمان بورس و اوراق بهادار و نهادهای قانون‌گذار پیشنهاد می‌گردد قوانین و مقرراتی در راستای افزایش انگیزه بخشی به شرکت‌ها در راستای کاهش تجدید ارائه‌ها وضع کنند.

نتایج کلی بدست آمده از این پژوهش نمایانگر این است که در بورس اوراق بهادار تهران، سنجش‌های کیفیت حسابرسی از جمله ارقام تعهدی اختیاری، تخصص حسابرس در صنعت، رتبه موسسه حسابرسی، اندازه حسابرس و نوع حسابرس را نمی‌توان ابزاری مؤثر بر نوسان بازده سهام شرکت‌ها دانست. در حالت کلی با توجه به یافته‌های این تحقیق، پیشنهاد می‌شود که شرکت‌ها برای کاهش نوسان بازده سهام، کمتر به تجدید ارائه صورت‌های مالی روی آورند و به پیامدهای آن نیز توجه نمایند. بعلاوه، پیشنهاد می‌گردد محققانی که علاقمند به ادامه این مسیر تحقیق هستند تأثیر حق‌الزحمه حسابرسی بر نوسانات بازده سهام را در صنایع مختلف مورد بررسی قرار دهند. همچنین، در مطالعات بعدی محققان می‌توانند به بررسی تأثیر تداوم انتخاب حسابرس، میزان استقلال و نوع اظهار نظر وی، چرخش از مؤسسات حسابرسی با کیفیت بالا به مؤسسات با کیفیت پایین‌تر و همچنین چرخش اجباری و اختیاری حسابرس بر نوسانات بازده سهام بپردازند.

□ منابع و مأخذ

- ۱- احمدی، محمدرمضان؛ جمالی، کامران. (۱۳۹۲). «تأثیر کیفیت حسابرسی بر بازده آتی سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران». بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۰، شماره ۴، صص ۱-۲۰.
- ۲- اعتمادی، حسین؛ محمدی، امیر؛ ناظمی‌اردکانی، مهدی. (۱۳۸۸). «بررسی رابطه بین تخصص صنعت حسابرس و کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران». پژوهش‌های حسابداری مالی، سال ۱، شماره ۱ و ۲، صص ۱۷-۳۲.
- ۳- باقریان، محمدجواد؛ حسن‌زاده، محبوبه. (۱۳۹۴). «بررسی تأثیر تخصص حسابرس در صنعت و کیفیت حسابرسی بر ضریب واکنش سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران». ششمین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد، مدیریت و علوم مهندسی.
- ۴- بهارمقدم، مهدی؛ دولت‌آبادی، مهدیه. (۱۳۹۱). «بررسی مقایسه‌ای کیفیت سود گزارش شده با

- سود تجدید ارائه شده». تحقیقات حسابداری و حسابداری، شماره ۱۴، صص ۱-۱۹.
- ۵- حنیفه‌زاده، مهری. (۱۳۹۵). «بررسی رابطه همبستگی بین سهامداران عمده و موسسه حسابداری با کیفیت حسابداری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران». پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه فردوسی مشهد.
- ۶- خواجهی، شکراله؛ قاسمی، میثم؛ الهیاری‌ابهری، حمید. (۱۳۸۸). «بررسی روابط تجربی بین بازده سهام، تغییر بازده و حجم معامله در بورس اوراق بهادار تهران با استفاده از مدل‌های ARCH و GARCH». پیشرفت‌های حسابداری، دوره ۱، شماره ۱، صص ۴۵-۶۸.
- ۷- راعی، رضا؛ سعیدی، علی. (۱۳۸۳). «مبانی مهندسی مالی و مدیریت ریسک». تهران: انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- ۸- راعی، رضا. (۱۳۷۷). «طراحی مدل سرمایه‌گذاری مناسب در سبدهای با استفاده از هوش مصنوعی (شبکه‌های عصبی)». رساله دوره دکتری، دانشگاه تهران، دانشکده مدیریت.
- ۹- راعی، رضا؛ احمد تلنگی. (۱۳۸۳). «مدیریت سرمایه‌گذاری پیشرفته». تهران: انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- ۱۰- ساعی، محمدجواد؛ باقرپورولاشانی، محمدعلی؛ موسوی‌بایگی، سیدناصر. (۱۳۹۲). «بررسی فراوانی و اهمیت تجدید ارائه صورت‌های مالی». پژوهش‌های حسابداری مالی، سال ۵، شماره ۱، صص ۶۷-۸۶.
- ۱۱- سجادی، سیدحسین؛ رشیدی‌باغی، محسن؛ شیرعلی‌زاده، محسن. (۱۳۹۳). «پیش‌بینی ارتباط بین بازده سهام و عدم تقارن اطلاعاتی با استفاده از شبکه‌های عصبی مصنوعی». تحقیقات حسابداری و حسابداری، سال ۶، دوره ۴، صص ۱۶-۳۳.
- ۱۲- فخاری، حسین؛ طاهری، عصمت‌السادات. (۱۳۸۹). «بررسی رابطه سرمایه‌گذاری نهادی و نوسان‌پذیری بازده سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران». پژوهش‌های حسابداری مالی، دوره ۲، شماره ۴، صص ۱۵۹-۱۷۲.
- ۱۳- مشایخ، شهناز؛ حراف‌عموقین، نسیم. (۱۳۹۰). «رابطه اندازه شرکت با نوسانات بازده سهام در شرایط مختلف». پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابداری، سال ۳، شماره ۱۱، صص ۶۹-۸۶.
- ۱۴- موسوی شیری، محمود؛ سلیمانی، حمید؛ مؤمنی، یوسف؛ سلیمانی، حجت. (۱۳۹۴). «رابطه بین کیفیت افشای اطلاعات حسابداری و نوسان‌پذیری بازده سهام». پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال پنجم، شماره ۱۸، صص ۱۳۱-۱۴۴.
- ۱۵- نکوئی‌زاده، شکوفه؛ شهبازی، یاسر. (۱۳۹۴). «تأثیر کیفیت حسابداری بر تغییرات بازده سهام و حجم معاملات شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران». اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و علوم اجتماعی، دبی- امارات.

1. Baker, M., Bradley, B., & Wurgler, J. (2011). Benchmarks as limits to arbitrage: Understanding the low-volatility anomaly. *Financial Analysts Journal*, 67(1), 4054-.

- 2.Beatty, R. P. (1989). Auditor reputation and the pricing of initial public offerings. *The Accounting Review*, 64(4), 693709-.
- 3.Bohl, M. T., Brzeszczyński, J., & Wilfling, B. (2009). Institutional investors and stock returns volatility: Empirical evidence from a natural experiment. *Journal of Financial Stability*, 5(2), 170182-.
- 4.Callen, J. & Khan, M. (2013). Accounting quality, stock price delay and future stock returns. *Temporary Accounting Research*, 30(1), 269295-.
- 5.Casterella, J. & Francis, B. & Lewis. (2004). Auditor industry specialization, client bargaining power, and audit pricing. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23 (1): 123140-.
- 6.Chen, K. Y., Lin, K. L., & Zhou, J. (2005). Audit quality and earnings management for Taiwan IPO firms. *Managerial Auditing Journal*, 20(1), 86104-.
- 7.Core, J. E., Guay, W. R., & Rusticus, T. O. (2006). Does weak governance cause weak stock returns? An examination of firm operating performance and investors' expectations. *The Journal of Finance*, 61(2), 655687-.
- 8.Das, S. & Pandit, SH. (2010). Audit quality, life-cycle stage and the management earnings forecasts in IPO prospectuses. *Journal of Business Finance & Accounting*, 30(1167-125 ,2-.
- 9.Davidson, R. A., & Neu, D. (1993). A note on the association between audit firm size and audit quality. *Contemporary Accounting Research*, 9(2), 479488-.
- 10.Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *The Accounting review*, 70(2), 193225-.
- 11.Fuerman, R. D. (2006). Comparing the auditor quality of Arthur Andersen to that of the Big 4. *Accounting and the Public Interest*, 6(1), 135161-.
- 12.Gleason, C. A., Jenkins, N. T., & Johnson, W. B. (2008). The contagion effects of accounting restatements. *The Accounting Review*, 83(1), 83110-.
- 13.Hsu, J., Young, W., & Chu, C. H. (2011). Price behavior of qualified companies around the audit report and report announcement days: the case of Taiwan. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 22(2), 114130-.
- 14.Kend, M. (2008). Client industry audit expertise: towards a better understanding. *Pacific Accounting Review*, 20(1), 4962-.
- 15.Krishnan, G. V. (2003). Does Big 6 auditor industry expertise constrain earnings management?. *Accounting Horizons*, 17(1), 116-.
- 16.Leledakis, G. N., Davidson, I., & Smith, J. (2004). Does Firm Size Predict Stock Returns? Evidence from the London Stock Exchange. Evidence from the London Stock Exchange.
- 17.Liu, L. L., Raghunandan, K., & Rama, D. (2009). Financial restatements and

shareholder ratifications of the auditor. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 28(1), 225240-.

18. Myers, J. N., Myers, L. A., & Omer, T. C. (2003). Exploring the term of the auditor-client relationship and the quality of earnings: A case for mandatory auditor rotation?. *The Accounting Review*, 78(3), 779799-.

19. Okolie, A. O. (2014). Audit quality and earnings response coefficients of quoted companies in Nigeria. *Journal of Applied Finance and Banking*, 4(2), 139161-.

20. Palmrose, Z. V. (1988). An analysis of auditor litigation and audit service quality. *The Accounting Review*, 63(1), 5573-.

21. Robin, A., & Wu, Q. (2015). Firm growth and the pricing of discretionary accruals. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 45(3), 561590-.

22. Su, L., Zhao, X., & Zhou, G. (2015). Auditor Tenure and Stock Price Idiosyncratic Volatility: The Moderating Role of Industry Specialization. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 35(2), 147166-.

23. Sun, J., & Liu, G. (2012). Auditor industry specialization, board governance, and earnings management. *Managerial Auditing Journal*, 28(1), 4564-.

24. Titman, S., & Trueman, B. (1986). Information quality and the valuation of new issues. *Journal of Accounting and Economics*, 8(2), 159172-.

25. Van Tendeloo, B., & Vanstraelen, A. (2008). Earnings management and audit quality in Europe: Evidence from the private client segment market. *European accounting review*, 17(3), 447469-.

26. Verchenko, O. (2002). Determinants of stock market volatility dynamics. Working paper, HEC University of Lausanne.

27. Zafar, N., Urooj, S. F., & Durrani, T. K. (2008). Interest rate volatility and stock return and volatility. *European journal of economics, finance and administrative sciences*, 14(1), 135140-.